

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permișiunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court’s database HUDOC.

Emitent CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Publicată în : MONITORUL OFICIAL nr. 710 din 18 august 2006

HOTĂRÂRE

**din 26 noiembrie 2002, definitivă la 26 februarie 2003, în Cauza Moșteanu și alții
împotriva României
Cererea nr. 33.176/1996**

În Cauza Moșteanu și alții împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a doua), statuând în cadrul unei camere formate din: domnii J.-P. Costa, președinte, A.B. Baka, Gaukur Jorundsson, L. Loucaides, C. Bîrsan, M. Ugrehelidze, doamna A. Mularoni, judecători, și domnul T.L. Early, grefier adjunct de secție,

după ce a deliberat în Camera de consiliu la data de 10 octombrie 2000 și 5 noiembrie 2002,

pronunța următoarea hotărâre, adoptată la această ultimă dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 33.176/1996, introdusă împotriva României, prin care 4 cetățeni ai acestui stat, doamnele Stella Moșteanu, Mihaela Moșteanu, Ileana Moșteanu și Maria Mihaela Grigoriu (*reclamantele*) au sesizat Comisia Europeană a Drepturilor Omului (*Comisia*) la 25 martie 1996, în temeiul fostului articol 25 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*). La 4 mai 1996, doamna Stella Moșteanu a decedat. În urma decesului, moștenitoarele sale, celelalte 3 reclamante, și-au exprimat intenția de a continua procesul. În urma căsătoriei din data de 6 iunie 1996, Ileana Moșteanu se numește Ileana Scarlat.

2. Reclamantele sunt reprezentate de domnul Adrian Vasiliu, avocat la București. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat de agentul guvernamental, doamna C. Tarcea, din cadrul Ministerului Justiției.

3. Reclamantele susțin că refuzul instanțelor interne (Judecătoria Sectorului 4 București, prin Sentința din 9 februarie 1995, Tribunalul București, prin Decizia din 30 mai 1995, și Curtea de Apel București, prin Hotărârea din 23 octombrie 1995) de a recunoaște

instanțelor competentă de a se pronunța asupra unei acțiuni în revendicare, precum și lipsa lor de imparțialitate și de independență față de Executiv sunt contrare art. 6 din Convenție. În plus, reclamantele se plâng ca deciziile respective au adus atingere dreptului lor de proprietate, astfel cum este garantat de art. 1 din primul Protocol adițional la Convenție.

4. Cererea a fost transmisă Curții Europene a Drepturilor Omului la 1 noiembrie 1998, data intrării în vigoare a Protocolului nr. 11 la Convenție (conform art. 5 alin. 2 din Protocolul nr. 11).

5. Cererea a fost repartizată primei secții a Curții (conform art. 52 alin. 1 din Regulamentul Curții). În cadrul acestei secții, camera desemnată să examineze cauza (conform art. 27 alin. 1 din Convenție) a fost constituită în conformitate cu art. 26 alin. 1 din Regulament.

6. Prin Decizia din 10 octombrie 2000, Curtea a declarat cererea admisibilă.

7. La data de 1 noiembrie 2001, Curtea a modificat structura secțiilor sale (art. 25 alin. 1 din Regulament). Prezenta cerere a fost repartizată celei de a doua secții, astfel reorganizată (art. 52 alin. 1 din Regulament).

8. Atât reclamantele, cât și Guvernul au depus observații scrise cu privire la fondul cauzei (conform art. 59 alin. 1 din Regulament).

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

9. Reclamantele s-au născut, respectiv, în: 1920, 1945, 1972 și 1967 și își au domiciliul în București.

10. Imobilul și terenul aferent au fost cumpărate în anul 1936 de Constantin Moșteanu, soțul Stellei Moșteanu, tatăl Mariei Mihaela Grigoriu și al Mihaelei Moșteanu și bunicul Ilenei Scarlat.

Imobilul este format din 5 apartamente; apartamentul nr. 1 a fost închiriat Mariei Mihaela Grigoriu.

11. În anul 1950, statul a preluat casa lui Constantin Moșteanu, prevalându-se de Decretul de naționalizare nr. 92/1950. Nici motivele și nici baza legală a privării de proprietate nu i-au fost niciodată notificate acestuia.

A. Prima acțiune în revendicare

12. În anul 1994, în calitate de moștenitoare, reclamantele au revendicat bunul mai sus menționat printr-o acțiune civilă formulată în fața Judecătoriei Sectorului 4 București. Acestea au arătat că, în temeiul Decretului nr. 92/1950, bunurile salariaților nu puteau fi naționalizate întrucât C.M. era funcționar în momentul naționalizării bunului său.

13. Într-un discurs rostit în iulie 1994, în orașul Satu Mare, Președintele României a cerut administrației să nu execute hotărârile judecătorești prin care instanțele constataseră nulitatea naționalizărilor bunurilor imobile în timpul regimului comunist.

14. La 2 februarie 1995, Curtea Supremă de Justiție, întrunită în Secțiile Reunite, a hotărât, cu 25 de voturi contra 20, să schimbe jurisprudența secției civile și a decis că instanțele „nu aveau competența să cenzureze decretele și să dispună restituirea imobilelor naționalizate, în aplicarea Decretului nr. 92/1950 (...)”.

15. Prin Sentința din 9 februarie 1995, Judecătoria Sectorului 4 București a respins acțiunea reclamantelor, considerând că „dacă imobilul a devenit proprietatea statului în temeiul legii, numai prin lege se poate hotărî asupra situației juridice a bunurilor preluate de către stat”.

16. Reclamantele au exercitat calea de atac a apelului împotriva acestei sentințe. Prin Decizia din 30 mai 1995, Tribunalul București a respins acțiunea reclamantelor, pe motivul că instanțele nu erau competente să examineze legalitatea aplicării Decretului nr. 92/1950.

17. Reclamantele au formulat recurs care a fost respins, pentru aceleași motive, prin Decizia din 23 octombrie 1995 a Curții de Apel București.

B. A doua acțiune de revendicare

18. La 5 august 1997, reclamantele Maria Mihaela Grigoriu, Mihaela Moșteanu și Ileana Scarlat au promovat o nouă acțiune în revendicare la Judecătoria Sectorului 4 București, împotriva Consiliului Local București. Au fost invocate aceleași argumente pe care reclamantele le dezvoltaseră în prima acțiune în revendicare, din 1994 (nelegalitatea naționalizării).

19. Prin Sentința din 30 octombrie 1997, judecătoria a constatat că naționalizarea imobilului a fost nelegală, că imobilul devenise proprietatea statului fără titlu valabil și a dispus restituirea sa în favoarea reclamantelor.

20. Având în vedere că nu s-a exercitat recurs, sentința a rămas definitivă și irevocabilă.

21. Prin Decizia din 12 ianuarie 1998, Primăria Municipiului București a dispus restituirea imobilului în favoarea reclamantelor.

22. Prin procesul-verbal de restituire, redactat la 3 februarie 1998, Primăria Municipiului București nu a restituit decât apartamentele nr. 1 și 3 din imobil, întrucât celelalte 3 apartamente erau ocupate de chiriașii statului G.M., B.T. și T.C.

C. Vânzarea apartamentelor nr. 2, 4 și 5 de către stat în favoarea chiriașilor imobilului și acțiunile de anulare a contractelor de vânzare-cumpărare formulate de Primăria Municipiului București

23. La 20 mai 1996, reclamantele i-au notificat pe chiriașii imobilului sa nu cumpere apartamentele, întrucât orice eventual contract de vânzare privind respectivul imobil ar fi ulterior anulat.

24. În baza Legii nr. 112/1995, S.C. AVL BERCENI - S.A., administrator al imobilelor statului, a vândut 3 apartamente din imobil unor terți care locuiau acolo în calitate de chiriași: apartamentul nr. 4 a fost vândut la 24 septembrie 1996 lui B.T., apartamentul nr. 2 a fost vândut la 25 septembrie 1996 lui T.C. și apartamentul nr. 5 a fost vândut la 10 decembrie 1996 lui G.M.

Apartamentele nr. 1 și 3 erau închiriate Mariei Mihaela Grigoriu (una dintre reclamante) și Mariei Constantin (terță chiriașă la stat).

25. În aprilie 1997, Primăria Municipiului București formulează acțiuni în anularea contractelor de vânzare-cumpărare a apartamentelor anterior menționate, pe motiv că mandatarul sau, adică S.C. AVL BERCENI - S.A., acționase cu rea-credință, vânzând apartamentele chiriașilor, în condițiile în care avea cunoștință de interdicția vânzării, atât timp cât situația juridică a acestora nu era încă sigură.

În aceste litigii, reclamantele au făcut cereri de intervenție care au fost admise.

26. În privința apartamentului nr. 5, vândut de stat lui G.M., acțiunea în anularea contractului de vânzare, încheiat la 10 decembrie 1996, a fost admisă prin Sentința din 26 octombrie 1998 a Judecătoriei Sectorului 4 București. Prin Decizia din 16 iunie 1999, Tribunalul Municipiului București a admis apelul chiriașului G.M. și a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare Judecătoriei Sectorului 4 București.

27. Cu privire la apartamentul nr. 4, vândut de stat, la 24 septembrie 1996, lui B.T., acțiunea în anularea contractului de vânzare-cumpărare a fost admisă prin Sentința din 26 octombrie 1998 a Judecătoriei Sectorului 4 București. Prin Decizia din 16 iunie 1999, apelurile chiriașului și ale S.C. AVL BERCENI S.A. au fost respinse ca neîntemeiate, instanța constatând reaua-credință a apelanților. Prin Decizia din 15 decembrie 1999, Curtea de Apel București a admis recursurile părților și a decis retrimiteră cauzei spre rejudecare instanței de apel. Prin Decizia din 26 mai 2000, Tribunalul Municipiului București a respins din nou apelurile părților ca neîntemeiate. Astfel, Sentința din 26 octombrie, dispunând nulitatea contractului de vânzare din 24 septembrie 1996 în favoarea lui B.T., a rămas definitivă și irevocabilă.

28. În privința apartamentului nr. 2, vândut de stat lui T.C., la 25 septembrie 1996, acțiunea în anularea contractului de vânzare a fost admisă prin Sentința din 26 octombrie 1998, Judecătoria Sectorului 4 București constatând nulitatea contractului respectiv de vânzare, din aceleași motive. Prin Decizia din 16 iunie 1999, Tribunalul Municipiului București a admis apelurile părților și a hotărât retrimiteră cauzei la judecătorie. Reclamantele (interveniente), Primăria Municipiului București și părțile formulează recurs împotriva deciziei. Prin Hotărârea din 3 februarie 2000, Curtea de Apel București a constatat nulitatea recursului Primăriei Municipiului București și al reclamantelor (intervenientelor), a

admis acțiunea pârâților și a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare instanței de apel, Tribunalul Municipiului București. După ce s-a pronunțat asupra fondului cauzei, la 19 noiembrie 2000, instanța a respins apelurile pârâților ca neîntemeiate. Astfel, hotărârea privind anularea contractului de vânzare din 10 decembrie 1996 a rămas definitivă și irevocabilă.

II. Dreptul și practica interne pertinente

29. Dispozițiile legale și jurisprudența interne pertinente sunt descrise în Hotărârea *Brumărescu împotriva României* [MC], nr. 28.342/1995, paragrafele 31, 34-42, CEDO 1999-VII.

ÎN DREPT

I. Observație preliminară

30. Curtea notează că doamna Stella Moșteanu a decedat la data de 4 mai 1996, dar că moștenitoarele sale și-au exprimat, prin observațiile din 7 februarie 2001, intenția de a continua procesul în nume propriu și în numele mamei și bunicii lor.

31. Curtea consideră, având în vedere obiectul prezentei cauze și ansamblul elementelor pe care le deține, că moștenitoarele primei reclamante pot pretinde că au un interes suficient pentru a justifica continuarea examinării cererii și le recunoaște, în consecință, calitatea pentru a i se substitui în speță (vezi, în special, hotărârile *Vocaturo împotriva Italiei* din 24 mai 1991, seria A, nr. 206-C, p. 29, paragraful 2, *G. împotriva Italiei* din 27 februarie 1992, seria A, nr. 228-F, p. 65, paragraful 2, și *Pandolfelli și Palumbo împotriva Italiei* din 27 februarie 1992, seria A, nr. 231-B, p. 16, paragraful 2).

PE FOND

A. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 alin. 1 din Convenție, referitoare la accesul la justiție

32. Potrivit reclamantelor, Decizia din 23 octombrie 1995 a Curții de Apel București a încălcat art. 6 alin. 1 din Convenție, care dispune:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil (...), de către o instanță independentă și imparțială (...) care va hotărî (...) asupra drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil (...).”

33. În memoriul lor, reclamantele consideră că refuzul instanțelor interne (adică Judecătoria Sectorului 4 București, prin Sentința din 9 februarie 1995, Tribunalul Municipiului București, prin Decizia din 30 mai 1995, și Curtea de Apel București, prin Decizia din 23 octombrie 1995) de a recunoaște instanțelor competența de a se pronunța cu privire la acțiunea în revendicare contravine dreptului de acces la justiție, garantat de art. 21 din Constituția României și de art. 3 din Codul civil român, care reglementează denegarea de dreptate.

Acestea subliniază că dispozițiile art. 6 alin. 1 din Convenție au fost încălcate prin refuzul instanțelor de a le recunoaște dreptul de a se adresa instanțelor civile pentru a soluționa o acțiune privind drepturile lor civile.

Reclamantele consideră că jurisprudența creată prin cauza *Brumărescu* citată anterior, privind liberul acces la justiție, este aplicabilă în speță.

34. Guvernul nu contestă jurisprudența creată prin cauza *Brumărescu*, dar subliniază ca interdicția în cauză a fost de scurtă durată și că, în cadrul unei a doua acțiuni în revendicare, reclamantelor li s-au recunoscut drepturile asupra imobilului. În consecință, ingerința a fost temporară și liberul acces la justiție a fost asigurat prin a doua acțiune în revendicare.

35. Așadar, Curtea trebuie să analizeze dacă Decizia din 23 octombrie 1995 a încălcat art. 6 alin. 1 din Convenție.

36. Curtea amintește că în cauza *Brumărescu* citată anterior (paragraful 59), a ajuns la concluzia încălcării art. 6 alin. 1 pe motiv că refuzul Curții Supreme de Justiție de a recunoaște instanțelor competentă de a examina litigiile privind, că în prezenta cauza, o revendicare imobiliară încalcă art. 6 alin. 1 din Convenție.

În speță, instanțele interne au respins la fiecare stadiu procesual acțiunea în revendicare a reclamantelor, invocând același motiv că și Curtea Supremă de Justiție în cauza *Brumărescu*. Curtea consideră că, în speță, nu există nicio deosebire, din acest punct de vedere, între prezenta cauză și cauza *Brumărescu*.

37. În plus, excluderea de către instanțele interne, în anul 1995, din sfera lor de competență a acțiunii în revendicare a reclamantelor este în sine contrară dreptului de acces la justiție, garantat de art. 6 alin. 1 din Convenție.

38. În consecință, s-a încălcat art. 6 alin. 1 cu privire la acest punct.

B. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 alin. 1 din Convenție privind imparțialitatea și independența instanțelor interne

39. Reclamantele invoca faptul că, în fața Curții de Apel București, cauza lor nu a fost judecată de un tribunal independent și imparțial. Acestea remarcă, în primul rând, că Președintele României declarase, într-un discurs pronunțat în orașul Satu Mare, în iulie 1994, că hotărârile judecătorești dispunând restituirea bunurilor naționalizate nelegal nu trebuiau executate și că acest discurs determinase o schimbare de atitudine a judecătorilor Curții Supreme de Justiție, care au admis recursurile în anulare împotriva hotărârilor definitive prin care s-a recunoscut dreptul de proprietate al foștilor proprietari.

Acestea adaugă că judecătorii curții de apel care s-au pronunțat asupra cauzei nu erau inamovibili în acea perioadă. În concluzie, reclamantele consideră că judecătorii au fost influențați de „discursul direct și agresiv care a fost adresat de Președinte”.

40. Guvernul susține că nu poate fi invocată în acest sens nicio încălcare a dispozițiilor art. 6 din Convenție. El subliniază că decizia privind schimbarea jurisprudenței Curții Supreme de Justiție nu era obligatorie pentru instanțele inferioare. În al doilea rând, niciun element nu poate proba că hotărârea a fost influențată de discursul Președintelui României. Adaugă, de asemenea, că dreptul român nu conține nicio dispoziție referitoare la obligația instanțelor inferioare de a da curs deciziilor Curții Supreme de Justiție pronunțate în Secțiile Reunite.

În ceea ce privește inamovibilitatea judecătorilor care s-au pronunțat asupra cauzei, Guvernul precizează că ceea ce este determinant, cu privire la acest punct, este dacă judecătorii Curții de Apel București beneficiau de inamovibilitate în momentul în care au pronunțat Decizia din 23 octombrie 1995. Acesta amintește că litigiul a fost soluționat definitiv prin aceasta decizie. Or, conform Guvernului, cei 3 judecători care au pronunțat hotărârea erau inamovibili din 1993, beneficiind așadar de garanțiile instituționale în măsură să le asigure „independența efectivă”.

În privința discursului Președintelui României, Guvernul consideră că acesta reprezintă o luare de poziție referitoare la o problemă de actualitate în acea perioadă în România și că nu are nicio valoare de constrângere pentru judecătorii Curții de Apel București și ai instanțelor inferioare.

În ceea ce privește noțiunea de „imparțialitate”, Guvernul consideră că imparțialitatea unei instanțe este contestată atunci când unul sau mai mulți membri și-au asumat roluri diferite în cauza respectivă. Or, nu este nicidecum cazul în speță, ceea ce conduce la concluzia conform căreia Curtea de Apel București poate fi considerată un tribunal „independent și imparțial” în sensul art. 6 alin. 1 din Convenție.

41. Curtea notează că acțiunea în revendicare a reclamantelor a fost soluționată definitiv prin Decizia din 23 octombrie 1995 a Curții de Apel București, iar capătul de cerere a reclamantelor cu privire la independența și imparțialitatea instanțelor trebuie să fie analizat în raport cu aceasta hotărâre.

42. Curtea trebuie așadar să constate dacă Decizia din 23 octombrie 1995 a fost pronunțată de un tribunal care poate fi considerat independent și imparțial, în sensul art. 6 alin. 1 din Convenție.

Curtea notează că declarațiile Președintelui României, fără îndoială critice cu privire la puterea judecătorească, se adresau în primul rând administrației responsabile cu executarea hotărârilor judecătorești, și nu tribunalelor. Or, nimic nu-i îngăduie Curții să ajungă la concluzia că, în speță, aceste declarații i-ar fi influențat pe judecătorii Curții de Apel București care s-au pronunțat în cauza reclamantelor (*Ciobanu împotriva României*, Cererea nr. 29.053/1995, Hotărârea din 16 iulie 2002, paragraful 44).

Cu privire la obligația judecătorilor de a se conforma jurisprudenței stabilite de Secțiile Reunite ale Curții Supreme de Justiție, Curtea amintește că „reunirea camerelor sau secțiilor unei instanțe este menită să confere o autoritate specială celor mai importante decizii

de principiu pe care instanța are datoria să le pronunțe. Aceasta autoritate specială - fiind vorba, ca în speță, de o curte supremă - se impune secțiilor acestei instanțe în calitate de jurisdicții inferioare, fără a aduce totuși atingere dreptului și datoriei lor de a examina în mod absolut independent cazurile concrete care le sunt supuse atenției” (*Pretto împotriva Italiei*, Cererea nr. 7.984/1977, Decizia Comisiei din 11 iulie 1979, Decizii și rapoarte 16, p. 93).

În măsura în care reclamanții se plâng, de asemenea, cu privire la revirimentul jurisprudenței Curții Supreme de Justiție, Curtea consideră că este vorba despre modalitățile de aplicare a dreptului intern, care ies din competența sa (Decizia *Kozlova și Smirnova împotriva Letoniei*, Cererea nr. 57.381/2000, ce urmează să apară în culegerea oficială a Curții).

43. Așadar, nu a fost încălcat art. 6 alin. 1 din Convenție cu privire la acest punct.

C. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție

44. Reclamantele apreciază că refuzul instanțelor de a examina cererea de revendicare le-a privat de dreptul de proprietate, fără ca aceasta privare să urmărească un scop de utilitate publică și fără ca ele să primească despăgubiri. Ele invoca art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, care prevede următoarele:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor. ”

45. Guvernul subliniază existența unei a doua acțiuni în revendicare soluționate prin Sentința din 30 octombrie 1997 a Judecătoriei Sectorului 4 București, care a dispus definitiv restituirea imobilului către reclamante. Acesta amintește că dreptul reclamantelor asupra imobilului a fost astfel irevocabil recunoscut.

46. Reclamantele nu sunt de acord cu privire la eventuala pierdere a calității de victimă, în urma unei hotărâri care dispune restituirea definitivă a imobilului. Ele consideră ca încălcarea art. 6 alin. 1 și a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție „există și va persista atât timp cât încălcarea drepturilor fundamentale ale reclamantelor s-a consumat prin pronunțarea Deciziei din 23 octombrie 1995 a Curții de Apel București”.

47. Guvernul reiterează excepția de incompatibilitate *ratione materiae* a cererilor reclamantelor cu privire la încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, excepție ridicată în stadiul admisibilității. Acesta susține că, pentru a putea beneficia de protecția art. 1 citat anterior, reclamantele trebuie să probeze existența unui „bun” în sensul Convenției.

Guvernul invocă Hotărârea *Van der Musselle împotriva Belgiei* (hotărâre din 23 noiembrie 1983, seria A, nr. 70, p. 23, paragraful 48) privind noțiunea de „bun” și amintește

ca bunurile, în conformitate cu jurisprudența constantă a Convenției, pot reprezenta fie bunuri existente, fie valori patrimoniale, inclusiv creanțele pentru care reclamantul poate pretinde că are cel puțin „o speranță legitimă”, că în *Hotărârea Pressos Compania Naviera - S.A. și alții împotriva Belgiei* (hotărâre din 20 noiembrie 1995, seria A, nr. 332, p. 20, paragraful 31). Guvernul amintește că, în conformitate cu jurisprudența Comisiei, nu este considerat „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție speranța recunoașterii unui vechi drept de proprietate care, de mult timp, nu a mai fost susceptibil de o exercitare efectivă (Comisia Europeană a Drepturilor Omului, cererile nr. 7.655-7.657/1976, Decizia din 4 octombrie 1977, DR 12, p. 111).

De asemenea, a fost evidențiat faptul că naționalizarea a avut loc înainte de 1994 și că acest act nu poate fi analizat sub autoritatea Convenției, care nu se aplică pentru România decât pentru faptele intervenite după 1994, data ratificării Convenției de către România.

Guvernul susține, de asemenea, ca pentru a ști dacă reclamantele dispuneau sau nu de un „bun” în 1994, trebuie analizat dacă reclamantele aveau o hotărâre definitivă și irevocabilă pronunțată în favoarea lor de instanțele române, hotărâre care le-ar fi recunoscut dreptul asupra imobilului. El invocă decizia privind admisibilitatea în *Cauza Moser împotriva României* (Cererea nr. 37.578/1997, Decizia din 1 iulie 1998), în care, după ce a stabilit că bunurile în litigiu fuseseră confiscate legal în 1985, Comisia a decis că nu era competentă *ratione temporis* să examineze plângerea referitoare la o lipsire de proprietate din 1985. Conform Guvernului, această situație este diferită de cea existența în cauza *Brumărescu* întrucât, în speță, dreptul reclamantelor nu era recunoscut prin nicio hotărâre definitivă a instanțelor române, la data la care Curtea de Apel București a pronunțat Decizia din 23 octombrie 1995.

Guvernul român afirmă ca reclamantele nu dispuneau de un „bun” în sensul Convenției, în momentul în care Curtea de Apel București a pronunțat hotărârea respectivă.

Invocând, de asemenea, hotărârea în *Cauza Vasilescu împotriva României* (hotărâre din 28 mai 1998, paragraful 48), prin care Curtea reținuse aplicabilitatea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, în temeiul unei „încălcări continue a dreptului de proprietate al reclamantei” în absența unei baze legale pentru respectivă confiscare, Guvernul amintește că, în speță, naționalizarea s-a făcut în temeiul unui decret, statul „având cel puțin o aparență de titlu”.

În consecință, Guvernul roagă Curtea să se declare incompetentă *ratione materiae* și să respingă cererea, în conformitate cu art. 35 din Convenție.

48. Reclamantele admit inaplicabilitatea *ratione temporis* a Convenției cu privire la faptele intervenite înainte de 1994, dar consideră că este de datoria Curții să analizeze dacă instanțele române au aplicat legal dreptul intern și dacă aplicarea legilor interne a avut consecințe asupra drepturilor garantate de Convenție.

În privința cauzei *Moser* citate anterior, reclamantele subliniază că în cauza respectivă Comisia a constatat ca reclamantele „nu au demonstrat caracterul arbitrar și neîntemeiat al

soluției la care au ajuns judecătorii” și că *a contrario*, dacă se poate demonstra caracterul arbitrar al hotărârii judecătorești, reclamantele, în speță, pot invoca încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

În plus, reclamantele invocă Sentința din 30 octombrie 1997 a Judecătoriei Sectorului 4 București care, după ce s-a pronunțat pe fondul litigiului, a considerat ca naționalizarea s-a făcut „fără titlu”. Ele consideră că aceasta sentință a avut efect retroactiv, confirmând dreptul de proprietate al reclamantelor.

În ceea ce privește „aparența de titlu” în favoarea statului, reclamantele contestă acest mijloc de transfer de proprietate, întrucât aplicarea Decretului nr. 92/1950 nu poate constitui, în opinia lor, un transfer valabil de proprietate. În plus, titlul lui C.M. nu a fost anulat niciodată și a fost transcris în cartea funciară în temeiul unui contract de vânzare încheiat în martie 1936 între C.M. și Tutela Bisericii Flaminda.

49. În privința afirmației reclamantelor, conform căreia Hotărârea din 23 octombrie a Curții de Apel București ar fi adus atingere dreptului lor protejat de articolul 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Guvernul susține că este excesivă susținerea potrivit căreia simpla existență a unei hotărâri judecătorești poate, în sine, conduce la încălcarea dreptului garantat de acest articol. Guvernul afirmă că hotărârea Curții de Apel București nu ar putea pune probleme decât în măsura în care efectele sale ar antrena o situație inacceptabilă privind un drept garantat de Convenție. Dar, în speță, efectele deciziei Curții de Apel București au fost radical modificate printr-o hotărâre ulterioară, care a recunoscut dreptul de proprietate al reclamantelor și a deschis posibilitatea unei restituiri în natură. În concluzie, imposibilitatea pentru reclamante de a beneficia de bunurile lor a fost reparată în dreptul intern în urma Sentinței din 30 octombrie 1997.

Guvernul subliniază că numai o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă, recunoscând dreptul de proprietate al reclamantelor, ar putea fi considerată ca un „bun” în sensul Convenției.

În consecință, acesta consideră că pretinsa ilegalitate a actului de naționalizare ar trebui confirmată printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă pronunțată de instanțele române, ca în cauza *Brumărescu*.

50. În consecință, reclamantele afirmă că posesia imobilului exercitată de stat s-a făcut ilegal, inclusiv după 1994, ceea ce constituie o privare abuzivă de proprietate, echivalând cu încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

În sfârșit, ele apreciază ca încălcarea este un fapt „consumat, care trebuie considerat independent de prejudiciul integral sau eventual diminuat, în urma intervenției unor fapte ulterioare”.

51. Curtea notează ca cererea reclamantelor avea ca obiect acțiunea în revendicare care s-a încheiat prin aceasta hotărâre din 23 octombrie a Curții de Apel București.

Ea trebuie așadar să constate dacă hotărârea a adus atingere dreptului de proprietate al reclamantelor, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

52. Curtea trebuie să analizeze dacă reclamantele aveau un „bun” în sensul acestui articol, în momentul hotărârii Curții de Apel București.

Ea amintește ca în cauza *Brumărescu* citată anterior reclamantul, care beneficia de o decizie de restituire definitivă (și „irevocabilă”) a imobilului naționalizat, a fost considerat titularul unui „bun” în sensul art. 1 citat anterior (vezi cauza *Brumărescu* citată anterior, paragrafele 70 și 74).

Or, în speță, reclamantele, în momentul pronunțării hotărârii Curții de Apel București, nu beneficiau de nicio decizie de aceasta natură, întrucât până la acea dată nicio instanță nu le recunoscuse definitiv calitatea de proprietare.

53. Curtea observă, de asemenea, ca la 30 octombrie 1997, în a doua acțiune în revendicare formulată de reclamante, instanțele au admis definitiv cererea lor (vezi mai sus paragrafele 18-21).

54. Curtea amintește că, în conformitate cu jurisprudența constantă a organelor Convenției, noțiunea „bunuri” se poate referi atât la „bunurile actuale”, cât și la valorile patrimoniale, inclusiv creanțele, în temeiul cărora reclamantul poate pretinde că are cel puțin o „speranță legitimă” de a obține beneficiul efectiv al unui drept de proprietate. În schimb, speranța recunoașterii unui vechi drept de proprietate care, de mult timp, nu a mai fost susceptibil de o exercitare efectivă nu poate fi considerată un „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, lucru valabil și pentru o creanță condițională care se stinge prin nerealizarea condiției (vezi trecerea în revistă a principiilor pertinente în Decizia *Malhous împotriva Republicii Cehe* (Cererea nr. 33.071/1996, Decizia din 13 decembrie 2000, CEDO 2000-XII) cu alte referințe, în special la jurisprudența Comisiei).

55. Curtea nu este așadar competentă *ratione temporis* să examineze circumstanțele naționalizării sau efectele continue produse de aceasta până astăzi [vezi *Cauza Malhous împotriva Republicii Cehe* (decizie) citată anterior și jurisprudența Comisiei, de exemplu *Cauza Mayer și alții împotriva Germaniei*, cererile nr. 18.890/1991, 19.048/1991, 19.342/1992 și 19.549/1992, Decizia Comisiei din 4 martie 1996, DR 85, pp. 5-20)].

56. Curtea adauga că, în aceste condiții, nu este nicidecum vorba de o încălcare continua a Convenției imputabilă statului român și susceptibilă să producă efecte asupra limitelor temporale ale competenței Curții (vezi în acest sens *Cauza Prințul Hans Adam II de Lichtenstein împotriva Germaniei*, Cererea nr. 42.527/1998, Decizia din 12 iulie 2001, paragrafele 81-87).

57. În aceste condiții, deciziile instanțelor române (paragraful 33) nu pot fi considerate ca aducând atingere „bunurilor” reclamantelor, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

În consecință, Curtea constată că nu a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

D. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

58. În conformitate cu art. 41 din Convenție

În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.

1. Prejudiciul material și moral

59. Cu titlu principal, reclamantele solicită restituirea bunului în litigiu. Ele solicită, în caz de nerestituire, o sumă corespunzătoare valorii actuale a bunului lor, și anume, conform raportului de expertiză transmis Curții, 200.000 dolari americani (USD), adică 197.122 euro.

60. Guvernul nu a făcut nicio observație la acest punct.

61. Curtea amintește că reclamantele și-au recăpătat dreptul de proprietate asupra imobilului respectiv în urma Sentinței definitive din 30 octombrie 1997 a Judecătoriei Sectorului 4 București. În urma celorlalte 3 hotărâri definitive (vezi paragrafele 20, 21 și 23) ele au reintrat în posesia apartamentelor locuite de chiriași. Astfel, ele beneficiază de toate prerogativele dreptului de proprietate: fructus, usus et abusus.

Așadar, cererile reclamantelor cu privire la acest punct nu pot fi admise.

62. Reclamantele solicită, de asemenea, 100.000 USD, adică 98.561 euro, pentru prejudiciul moral suferit prin „suferința și frustrarea” pe care le-a produs-o Curtea de Apel București prin Hotărârea din 23 octombrie 1995. În urma acestei hotărâri, reclamantele și-au petrecut timpul în diverse proceduri și au suferit frustrarea și suferința provocate de incertitudinea privind dreptul lor de proprietate. Una dintre reclamante, Stella Moșteanu, a decedat în timpul procedurii. În sfârșit, ele consideră că aceste neplăceri decurg din refuzul instanțelor de a le recunoaște „dreptul elementar de a se adresa justiției”.

63. Guvernul nu a făcut nicio observație cu privire la acest aspect.

64. Curtea susține că singura bază care se poate reține pentru acordarea unei satisfacții echitabile constă, în speță, în faptul că reclamantele nu au beneficiat de acces la instanța în fața Curții de Apel București. Curtea nu poate specula asupra rezultatului posibil al procesului în caz contrar, dar nu consideră nerezonabilă ideea ca reclamantele au suferit o pierdere de șansă reală în procesul respectiv (conform Cauzei *Pelissier și Sassi împotriva Franței* [GC], nr. 25.444/1994, paragraful 80, CEDO 1999-II).

Așadar, cu titlu de prejudiciu moral, statuând în echitate, în conformitate cu art. 41 din Convenție, Curtea consideră că trebuie să se aloce reclamantelor suma totală de 4.000 euro.

Suma urmează a fi plătită în moneda națională a statului pârât, la nivelul ratei de schimb aplicabile la momentul plății.*)

Notă

*) Al doilea alineat al paragrafului 64 este redat în forma rectificată la 4 februarie 2003.

2. Cheltuieli de judecată

65. Reclamantele solicită rambursarea tuturor cheltuielilor făcute cu ocazia procedurii interne și a celei în fața Curții. În ultima scrisoare, reclamantele au informat Grefa în legătură cu cheltuielile pe care nu au reușit să le justifice, cu excepția celor făcute cu ocazia expertizei de evaluare a imobilului (700 USD, adică 710 euro).

66. Guvernul nu se opune rambursării cheltuielilor de judecată în baza unor documente justificative.

67. Curtea observă că reclamantele au prezentat documente justificative în valoare de 700 USD, adică 710 euro (expertiza de evaluare a imobilului și onorariile avocatului).

Curtea acordă reclamantelor 710 euro cu acest titlu.

3. Majorări de întârziere

68. Curtea hotărăște să aplice majorările de întârziere echivalente cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practică de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,
CURTEA
ÎN UNANIMITATE:

1. hotărăște că a fost încălcat art. 6 alin. 1 din Convenție sub aspectul dreptului de acces la justiție;

2. hotărăște că nu a fost încălcat art. 6 alin. 1 din Convenție sub aspectul lipsei de independență și de imparțialitate a instanțelor interne;

3. hotărăște că nu a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție;

4. hotărăște că statul pârât trebuie să plătească reclamantelor, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 alin. 2 din Convenție, următoarele sume ce urmează a fi convertite în moneda națională a statului pârât la nivelul ratei de schimb aplicabile la data plății:

i) 4.000 euro (patru mii euro) cu titlu de prejudiciu moral;

ii) 710 euro (șapte sute zece euro) cu titlu de cheltuieli;

5. hotărăște că, începând de la data expirării termenului amintit până la momentul efectuării plății, sumele menționate la pct. 4 vor fi majorate cu o dobândă simplă a cărei rată este egală cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practică de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga trei puncte procentuale;

6. respinge celelalte capete de cerere de acordare a unei reparații echitabile.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la data de 26 noiembrie 2002, în conformitate cu art. 77 alin. 2 și 3 din Regulamentul Curții.

J.-P. Costa,
președinte

T.L. Early,
grefier adjunct